

BOLIVIA:

EEN LAND MET MEERDERE GEZICHTEN

GEOGRAFIE

Bolivia ligt in het hart van Zuid-Amerika. Zijn directe toegang tot de zee heeft het moeten afstaan tijdens de Pacifische oorlog tegen Chili (1879-1884). Het land, zesendertig keer België, bestaat uit drie regio's:

- **De oostelijke laagvlaktes** (*el Oriente*) bestrijken twee derde van het hele territorium. Het klimaat is tropisch warm en vochtig en dankzij de vruchtbare gronden heeft men er intensieve landbouw kunnen ontwikkelen. Er zijn grote landbouwbedrijven gevestigd (landbouwindustrie) die exportgewassen produceren zoals katoen, soja, rijst, cacao ... In de tropische wouden, deel van het Amazonebekken, worden verschillende houtsoorten ontgonnen. In de *Oriente* zijn talloze grondstoffen terug te vinden, zoals aardolie, gas, ijzererts en edelstenen. De belangrijkste stad is Santa Cruz, de economische long van Bolivia.
- **De valleien** (*los Valles*) bevinden zich tussen de Andes en de oostelijke vlaktes. De hoogte varieert tussen de 1000 en 2000 meter. In het gunstige klimaat van deze regio kunnen granen, een hele waaier aan tropisch fruit, koffie, thee, tabak en cocobladeren worden geteeld. De belangrijkste steden zijn Cochabamba en de hoofdstad Sucre.
- **De bergachtige hoogvlaktes** (*El Altiplano*) vormen het landsdeel tussen de twee bergketens van de Andes. De gemiddelde hoogte bedraagt er 3800 m, maar de gletsjers zijn hoger dan 6000 m. La Paz en El Alto zijn de twee dichtstbevolkte steden van het land. Door het barre klimaat en de kwaliteit van de grond, is de landbouw er weinig gevarieerd en rendabel. Het gaat voornamelijk om zelfvoorzieningslandbouw. Er wordt meer bepaald *quinoa* verbouwd. De mijnindustrie is een andere belangrijke economische activiteit van de Altiplano die de steden Potosi en Oruro het daglicht heeft doen zien.

BEVOLKING

Bolivia is een van de zeldzame landen van Latijns-Amerika waar de bevolking grotendeels van inheemse ($\pm 62\%$) afkomst is. De rest van de bevolking bestaat uit mestiezen of *cholos* ($\pm 28\%$) en blanken of *criollos* die afstammen van de Spanjaarden ($\pm 10\%$).

Meer dan de helft van de Boliviaanse bevolking leeft in de regio van de Altiplano, de Andeshoogvlakte van Bolivia. Hier is het leven bijzonder moeilijk door de hoogte en het barre klimaat. De landbouwers van de Andes leven samen in gemeenschappen volgens een structuur die **ayllun** heet. Hier verbouwt men **quinoa**, een voedingsmiddel erg rijk aan proteïnen en vitamines, veel meer dan haver, maïs of rijst. De laatste decennia heeft de quinoamarkt in de Verenigde Staten en Europa zich ontwikkeld met een imago van dat van een *natuurlijk en gezond oerproduct*. Deze doorbraak valt ook toe te schrijven aan de tak van duurzame handel die in het bijzonder coöperatieven van boeren wil ondersteunen. Sinds enkele jaren maakt de productie van quinoa een flink deel uit van de inkomsten van een landbouwersfamilie op de Altiplano. Maar voor het overgrote deel van de Bolivianen blijft quinoa, paradoxaal genoeg, een erg duur voedingsmiddel en wordt het dus plaatselijk weinig verbruikt. De harde levensomstandigheden en het lage inkomen dat het werk op het veld opbrengt, veroorzaken dat steeds meer boeren hun gemeenschappen verlaten om naar de steden te emigreren, in de hoop daar een beter leven te vinden. Vandaag is de **plattelandsvlucht** een reële bedreiging voor het overleven van de gemeenschappen op de Altiplano.

De stad **El Alto**, satelliet van La Paz, is grotendeels ontstaan uit die **plattelandsvlucht**. El Alto heeft haar eigen economische dynamiek ontwikkeld: er bestaat namelijk vooral straathandel, verscheidene artisanale activiteiten, maar ook smokkel. Dit soort activiteiten gaat uit van de **informele economie** waar de Staat geen vat op heeft. Deze overlevingseconomie heeft zich sterk ontwikkeld als antwoord op de moeilijke economische situatie en betreft +/- 57% van de actieve bevolking van Bolivia. Het grote aantal organisaties heeft een heus sociaal weefsel en zeer actieve weerstandnetwerken gecreëerd. Deze organisaties hebben een doorslaggevende rol gespeeld in de conflicten van de jaren 2000 in het terugvinden van de soevereiniteit van het land. Ze hebben bijgedragen tot de versterking van de zelfbevestiging van de autochtone identiteit met een indrukwekkend vermogen om druk uit te oefenen en te mobiliseren. Vandaag hangt er nog een andere dreiging boven de Altiplano: **de smeltende gletsjers**. Dit is het gevolg van de uitstoot van broeikasgassen door de geïndustrialiseerde landen. Deze gletsjers bevatten echter waterreserves die onontbeerlijk zijn voor de bevolking om te drinken, zich te wassen, maar ook voor de landbouw. Het smelten van de gletsjers is sterk verbonden met ons Westers ontwikkelingsmodel dat onevenwicht creëert in het ecosysteem van onze planeet. Zouden we er dus geen belang bij hebben ons te laten inspireren door elementen van de oude voorouderlijke culturen van de eerste naties? Bij de Boliviaanse inheemse bevolking is het bijvoorbeeld de Andische kosmovisie, een geheel van kennis en waarden die de Mens ertoe beweegt om in harmonie te leven met de natuur. Een wijsheid die vermijdt dat we afbraak doen aan ons milieu en die de verwoestende gevolgen die hieruit voortvloeien voorkomt.

GESCHIEDENIS

De beschaving van de Tiwanaku en de Inca's zijn de twee **precolombiaanse beschavingen** in de Andes die de **Spaanse kolonisatie** in 1532 voorgingen. Ondanks de weerstand die de inheemse bevolking bood, sloegen de Spanjaarden erin het Inca-imperium omver te gooien. Ze voerden een feodaal landbouwsysteem met grootgrondbezitters en een onderdrukte landbouwersklasse in. De ontdekking van edelstenen in Potosi en Oruro had de slavernij van de inheemse volkeren voor mijnbouw tot gevolg.

In 1825 werd Bolivia **onafhankelijk**. De geschiedenisboeken hebben het niet over een fysieke dekolonisatie, maar van een afscheiding van de koloniale metropool Spanje. De inheemse volkeren werden systematisch gediscrimineerd en beschouwd als tweederangsburgers zonder echte deelname in het bestuur van het land.

De **militaire dictaturen** die zich van 1960 tot 1980 opvolgden, deden in het land een klimaat van angst en repressie heersen. In het begin van de jaren 80 leek Bolivia zich te stabiliseren en te democratiseren. Het betrad met beide voeten de **liberale markteconomie**, met zijn portie privatiseringen en besparingsbeleid. In de loop van de geschiedenis is de autochtone bevolking zich blijven verzetten. Ze heeft zich georganiseerd in vakbonden en sociale bewegingen. Het is uiteindelijk in de jaren 2000 dat haar strijd een grotere steun vond in de Boliviaanse samenleving: tijdens de oorlog om water en gas, twee natuurlijke grondstoffen die erg in trek zijn bij de multinationals in het nadeel van de belangen van het land. De sociale bewegingen komen als winnaars uit de strijd, en op die manier kan [de eerste inheemse president Evo Morales](#) verkozen worden. De deelname van inheemse bevolking in de besluitvormingsorganen op alle niveaus van de Staat maakt dat deze verandering onomkeerbaar wordt. Het land vat een lang veranderingsproces aan: nieuwe nationale grondwet, semi-nationalisering van talloze bedrijven en natuurlijke rijkdommen, sociale projecten ... Maar de uitdagingen blijven groot. Vandaag moet Bolivia, zoals de rest van de wereld, het hoofd bieden aan de verschillende crises: voedingscrisis, financiële crisis et klimaatcrisis.

BOLIVIA VANDAAG

Het staat vast dat Bolivia niet meer hetzelfde land is als 10 jaar geleden, toen Evo Morales aan de macht kwam.

- Dankzij een sociaal beleid, is Bolivia erin geslaagd de **extreme armoede terug te dringen** van 34% tot 15%, wat het land de erkenning van het FAO (Organisatie van de Verenigde Naties voor Voeding en Landbouw) heeft opgeleverd. Dat zegt dat 1 miljoen mensen op tien jaar tijd uit de armoede zijn geraakt.
- **Het minimumloon** is gestegen tot 127% tijdens de ambtstermijn van Evo Morales, die heeft getracht de levensstandaard van de arbeidersklasse te vergroten.
- Bolivia heeft enorm veel geïnvesteerd in de ontwikkeling van zijn wegennet en **snelwegeninfrastructuur**. Dit vergemakkelijkt aanzienlijk het transport en de handel in het land.

- De Boliviaanse overheid heeft geïnvesteerd in **gezondheidszorg** door honderden medische centra van niveau 1 en tientallen centra van niveau 2 te bouwen.
- Op 1 januari 2015 heeft de Boliviaanse president de toegang tot **drinkbaar water** beloofd aan 85,2% van de bevolking, die – laten we dat niet vergeten – 15 jaar eerder de *wateroorlog* heeft meegemaakt, aangemoedigd door de Wereldbank en een aantal multinationals.
- De regering Morales heeft 1.400.000 **grondeigendomsbewijzen** verdeeld onder de landbouwers en inheemse volkeren in Bolivia.
- Er wordt eindelijk rekening gehouden met mensen van de derde leeftijd: 900.000 personen ontvangen **uitkeringen** en vinden opnieuw wat waardigheid.
- Op zes jaar tijd heeft Bolivia zijn volume van melkproductie- en consumptie verdubbeld (van 29 naar 57 l/persoon). Hierdoor kan betere voeding voor miljoenen kinderen worden gegarandeerd.
- De Boliviaanse regering trekt 14% van haar begroting uit voor **onderwijs** om 82.000 leraren op te leiden of universiteiten voor de autochtone bevolking te bouwen. Dit nieuwe onderwijssysteem heeft als doel een ethnografische insluiting, meer bepaald dankzij de mogelijkheid te studeren in de inheemse talen van het land.
- De **corruptie** blijft een van de onderwerpen die de meeste vragen doet rijzen onder de burgers. De regering zelf erkent dat het een ingewikkelde materie is die op een serieuze manier moet worden aangepakt.
- **De crisis in justitie**, aangeklaagd door het Boliviaanse volk, is het negatieve punt van deze 10 jaar van bestuur en wordt duidelijk erkend door de regering zelf.

Op dit moment is **Evo Morales aan zijn laatste mandaat als president** bezig (2006-2010, 2010-2015, 2015-2020). In november 2015 heeft de Senaat een oproep gedaan tot een referendum voor een hervorming van de Grondwet. Deze hervorming voorziet erin de Boliviaanse leider de mogelijkheid te bieden om een 4de mandaat uit te voeren. Op democratische wijze heeft het Boliviaanse volk echter besloten om president Evo Morales geen 4de mandaat toe te kennen.

Tegenwoordig liggen er meerdere grote vraagstukken klaar voor Bolivia:

- *Wat zal er gebeuren na 2020, na Evo Morales?*
- *Wat zal er gebeuren als de klimaatverandering niet wordt teruggedrongen?*
- *Zal, aangezien ze erg afhankelijk is van extractivistisch beleid (gelinkt aan de ontginning van natuurlijke grondstoffen), de onmiskenbare sociale vooruitgang van Bolivia blijvend zijn?*

Op dit ogenblik wordt niets gedaan om de doelstellingen (cf. "Millenniumdoelstellingen"), zoals de armoede uitroeien en de ongelijkheid verminderen, te bereiken. Wij van onze kant zijn er nochtans van overtuigd dat, zolang we geen korte metten maken met het kapitalistisch systeem, het onmogelijk is om hetzelfde te doen met de armoede. Dat kapitalisme buit de planeet, het milieu en de natuur uit. Het is de plicht van ons allen erop te wedden dat op een dag de rechten van PachaMama (Moeder Aarde) gerespecteerd zullen worden. (Evo Morales, New York, zetel van de VN., 26/09/2015)

DRIE GROTE UITDAGINGEN VAN BOLIVIA

DE IMPACT VAN DE KLIMAATVERANDERING

Bolivia heeft vandaag de dag enorm te kampen met de gevolgen van klimaatverandering: droogte, overstromingen, smeltende gletsjers, enz. Studies hebben aangetoond dat op wereldniveau de **industriële landbouw** één van de hoofdoorzaken is van de opwarming van de aarde. Zij alleen is namelijk verantwoordelijk voor 13% van de uitstoot van broeikasgassen. Voeg daarbij de **ontbossing** voor landbouwgrond, de impact van vervuilende chemische productiemiddelen, industriële verwerking, het wereldwijde transport van voedingsmiddelen, verpakkingen en afval toe, dan is het wereldwijde voedselsysteem momenteel verantwoordelijk voor 44 tot 57% van de uitstoot van broeikasgassen. De kleine boeren kunnen vandaag dus de aarde afkoelen of op zijn minst het opwarmingsproces afremmen. Voorkeur geven aan de ontwikkeling van kleinschalige landbouw en het aanmoedigen van de consumptie van plaatselijke producten, zijn een belangrijk deel van de oplossingen in de strijd tegen het veranderende klimaat.

Bolivia wil de spreekbuis zijn van de volkeren die het slachtoffer zijn van de klimaatverandering, die er nochtans niet de eerste verantwoordelijken van zijn en die op een proactieve manier gerechtigheid voor het klimaat eisen. Het land verdedigt het concept van het *buen vivir* (goed leven) dat wordt voorgestaan door de inheemse volkeren en dat zich baseert op een harmonieus evenwicht tussen de ontwikkeling van de menselijke samenleving en de capaciteiten van de bronnen van onze aarde. Helaas werd in het land bij dit discours, dat een belangrijke internationale weerklank kent, geen concrete daden gevoegd. De ontegensprekelijke sociale vooruitgang van de laatste 10 jaar (zie hieronder) is er gekomen dankzij een erg vergaand [extractivistisch beleid](#) gekoppeld aan erg hoge grondstofprijzen op de internationale markt, maar te vaak in het nadeel van het milieu en de Pachamama (Moeder Aarde) die de inheemse bevolking zo lief is. Maar welk land zou bereid zijn om af te zien van zijn natuurlijke bronnen zó gegeerd in de wereld om een fatsoenlijke ontwikkeling te verzekeren voor zijn bevolking? Een [scherpzinnigere intellectuele elite](#) in Bolivia herinnert ons eraan dat duurzame verandering mogelijk is op voorwaarde een langzamere weg in te slaan, maar waar we op termijn voordeel uit halen, zoals de massale investering in zonne- en windenergie.

DE SOEVEREINITEIT ROND NATUURLIJKE GRONDSTOFFEN

Zilver, goud, tin, ijzer, antimonium, lithium, wolfram, koper, lood, bismut, gas en aardolie zijn enkele van de

vele rijkdommen die de Boliviaanse grond rijk is. Nochtans is Bolivia **economisch het armste** land van Zuid-Amerika. De dictaturen die zich opvolgende en de oligarchieën die het land bestuurden, hebben overduidelijk niet geprobeerd het te ontwikkelen. Zij waren er vooral op uit de heersende klasse rijker te maken op de rug van de immer armere bevolking. Een attitude die, in plaats van verbannen te worden door de internationale instellingen, aangemoedigd werd door de neoliberale politiek dat als principe heeft zoveel mogelijk bedrijven te privatiseren, en er zelfs het bestuur ervan toe te vertrouwen aan buitenlandse multinationals, dit alles in naam van de economisch rentabiliteit. Deze laatste handelen alleen voor hun eigen winst en dat brengt weinig positiefs met zich mee voor het land. Dit beleid wordt voortaan in vraag gesteld door de regering van Evo Morales die van de kandidaat-investeerdereen grotere economisch voordeel voor Bolivia vraagt zodat projecten met duidelijke sociale doeleinden kunnen worden opgestart.

DE VOEDSELTOEVEREINITEIT

Bolivia kent **ernstige voedselproblemen**, terwijl toch 32% van de actieve bevolking leeft van de landbouw. Talloze factoren liggen hier ten grondslag aan: een gebrek aan een landbouwbeleid, de ongelijke verdeling van de gronden, de ontbrekende infrastructuur voor transport en opslag, het gebrek aan middelen om producten te verwerken en te bewaren en recenter de impact van de klimaatverandering op de landbouwproductie.

De Boliviaanse landbouwers krijgen ook te maken met **dumping**: de concurrentie van ingevoerde producten die veel goedkoper worden verkocht dan dezelfde plaatselijk geproduceerde voedingsmiddelen. Veel boeren raken door de situatie ontmoedigd en dit heeft een massale plattelandsvlucht richting de steden tot gevolg.

In Bolivia bestaan twee tegenstrijdige **landbouwmodellen**: de *landbouwindustrie* in de oostelijke departementen voornamelijk gericht op export et de *kleinschalige boereneconomie* die voornamelijk voedingsgewassen voortbrengt. De regering van Evo Morales had zich ertoe verbonden te werken voor de voedseltoevereiniteit van het land, om het land de capaciteit te geven om te produceren en te consumeren en hierbij voorrang te geven aan de teelt van voedingsgewassen voor de plaatselijke consumptie. We stellen vast dat, ondanks een zekere steun aan de kleine boeren en een herverdeling van de grond, de regering toch in zee is gegaan met de landbouwbedrijven om redenen gelinkt aan ingewikkelde politieke spelletjes en er niet in geslaagd is de economische macht van de grootgrondbezitters te ontmantelen.

WIST JE DAT?

- Ook al is Bolivia ontstaan als een republiek in 1825, het land is vandaag de Plurinationale Staat Bolivia geworden met 36 erkend oorspronkelijke volkeren en naties, die een zekere autonomie met betrekking tot de centrale regering genieten.
- In 1909 heeft de jonge Belgische pedagoog Georges Rouma in Bolivia de visie van het onderwijs uitgewerkt, waarna hij Algemeen Directeur van het Eerste, Middelbare en Normale Onderwijs van Bolivia is geworden. Tot in de jaren 70 was het het Frans dat als tweede taal op school werd aangeleerd.
- De Cubaans-Argentijnse revolutionair Ernesto Ché Guevarra werd vermoord in Bolivia toen hij er een revolutie voorbereidde voor en met de armen en de boeren, en die hij over het hele land wilde doen verspreiden.
- De Amerikaanse rapper (2Pac) Tupac Shakur heeft zijn naam te danken aan de revolutionair uit de Andes Tupac Amaru die gevochten heeft tegen de Spaanse Kroon om de rechten terug aan het volk te geven.
- Men zegt dat men een brug uit goud en zilver zou hebben kunnen bouwen tussen Amerika en Europa met al de natuurlijke rijkdommen die de Spaanse kolonisten uit de mijnen hebben ontgonnen. Anderen zeggen dat men twee bruggen uit beenderen had kunnen bouwen ..., met het aantal doden veroorzaakt door de kolonisatie.
- Hergé, de auteur van Tintin, heeft heel wat inspiratie gehaald uit Bolivia voor zijn albums De Zonnetempel, De 7 kristallen bollen, Het gebroken oor, De Picaro's. Hij is er nochtans nooit geweest.
- Quechua is niet alleen een merk van sportuitrusting. **Quechua** is de taal die doorgaans door de volkeren van het Incarijk wordt gesproken. Vandaag de dagen wordt de taal door meer dan 10 miljoen mensen gesproken in Bolivia, in het noorden van Argentinië, Peru, Ecuador en in Colombia. De volgende woorden werden ontleend aan het Quechua: alpaga, condor, coca, lama, pampa, puma et quinoa.

BOLIVIA IN EEN AANTAL CIJFERS

	BOLIVIA	BELGIË
hoofdstad	Sucre (capitale constitutionnelle) La Paz (zetel van de regeringen)	Brussel
OPPERVLAKTE (KM ²)	1.098.581	30.514
DEMOGRAFIE		
Bevolking (2016)	10.985.059	11.071.483
Bevolkingsdichtheid (inw/km ²) (2011)	9,99	362,67
Levensverwachting (2011)	71,8	80
Kindersterfte °/00 (kinder tussen 0 en 5 jaar) (2011)	32,29°/00	5°/00
SOCIAAL-CULTURELE INDICATOREN		
Index van de menselijke ontwikkelijk ¹ (HDI) (2011)	HDI = 0,667 113de van 187 landen	IDH = 0,890 21de van 187 landen
Alfabetiseringsgraad (ouder dan 15 jaar)	90,7%	99 %
Aantal artsen per 1000 inwoners	1,41 (2016)	4,9 (2015)
Televisiebezit	68,7% (2012)	98% (2015)
Internetgebruik	46,3% (2015)	83% (2015)
Mobiele telefoon voor 1000 inwoners	930 (2012)	1135 (2013)
ECONOMIE		
Munt (2016)	Boliviano (1 BB = € 0.1)	Euro (€ 1 = 7.7BS)
BBP ² per inw. (2011)	\$ 4.013	\$ 32.395
MILIEU		
Ecologische voetafdruk ³ (hectaren/inw)	1.58 (2014)	7,47 (2014)
CO2-uitstoot/inwoner	1,5T	9,9T

1 De HDI is een samengestelde indicator gecreëerd door de VN stoelend op 3 elementen: levensduur, opleidingsniveau en de levensstandaard.

De indicator ligt tussen 0 (= nul ontwikkeling) en 1 (=maximale ontwikkeling). Op die manier zijn 185 landen geklasseerd door het UNDP in functie van hun menselijke ontwikkelingsindex.

2 Het Bruto Binnenlands Product (BBP) meet de totale rijkdom gecreëerd in een land gedurende een jaar, met andere woorden de productie van goederen en diensten, ongeacht de geografische oorsprong van deze productie. De berekening per inwoner is puur statistisch en komt niet overeen met een werkelijke

3 De ecologische voetafdruk is de mate van de druk die de mens uitoefent op de natuur. Het is een tool die de productieoppervlakte berekent die een bevolking nodig heeft om te voorzien in haar consumptie van middelen en afvalopname.